

Õiguskantsler

Signe Riisalo
Sotsiaalministeerium
info@sm.ee

Teie nr

Meie 13.05.2024 nr 16-6/240736/2402793

Sotsiaalministeeriumi tegevus puuetega inimeste töötamise edendamisel

Austatud minister Signe Riisalo

8. aprillil toimus õiguskantsleri kokku kutsutud puuetega inimeste nõukoja koosolek, mille eesmärk oli muu hulgas saada ülevaade Sotsiaalministeeriumi tegevusest puuetega inimeste tööhõive kujundamisel. Kõnelesite koosolekul valdkonna arenguplaanidest.

Kuna kohtumisel oli aeg piiratud, jäid mõned nõukoja liikmete küsimused ja ettepanekud esitamata või vastuseta, mistõttu leppisime kokku, et vahendan neid nõukoja liikmete nimel kirjalikult.

[Puuetega inimeste õiguste konventsiooni](#) artikkel 27 reguleerib töötamist. Selle artikli kohaselt tunnustab Eesti puuetega inimeste töötamist teistega võrdsetel alustel. Artiklis on esitatud ka soovitusel, mida riik peab tegema puuetega inimeste hõive parandamiseks (mh tagama ligipääsetavuse, abivahendid, hariduse, rehabilitatsiooni jne). Ometi on puuetega inimeste töötamisel ja suuremal hõivel takistusi, mille kõrvaldamine aitaks teha töötamise võimalikuks senisest veelgi enamatele inimestele. Sotsiaalministeeriumi põhimääruse kohaselt on ministeeriumi ülesanne ka puudega inimeste elukvaliteedi parandamine ja sellealase tegevuse koordineerimine.

Järgnevalt esitan nõukoja liikmete ettepanekud ja küsimused nende teemade kohta, mis puuetega inimeste töötamist kõige rohkem mõjutavad.

Puuetega inimeste töötamise toetamine

- Nõukoja liikmed tegid ettepaneku riiklikult läbi mõelda, kuidas arendada sotsiaalset ettevõtlust. Kuigi iga ettevõtja ise lõpuks otsustab, kas ja kuidas oma äri korraldada, on sotsiaalse kallakuga ettevõtlus praegu pigem nišitegevus. Oluline on, et suured, nähtavad ja hea mainega firmad tahaksid olla sotsiaalselt aktiivsed. Kuidas saaks Sotsiaalministeerium sellele kaasa aidata?
- Samal ajal on olemas väikesed peamiselt sotsiaalse sisuga ettevõtted, kes osaliselt missioonitundest tegelevad sotsiaalhoolekandega. Ka neid ettevõtteid/mittetulundusühinguid saaks sotsiaalpoliitikas rakendada ja poliitiliste otsustega toetada, näiteks luua nende jaoks maksuerisusi. Näiteks Saksamaal ja Soomes on osa sotsiaallabisüsteemist seotud Punase Ristiga, sotsiaaltöö aga diakooniategevusega. Kuidas saaks väikesi sotsiaalseid ettevõtteid sotsiaalpoliitika raames rohkem rakendada?

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

- ESG põhimõtetele (keskkond, sotsiaalsus, hea juhtimistava) tuginevas majandusmodelis on sees S ehk sotsiaalne printsiip, mis tähendab muu hulgas heade töötingimuste ja võrdsete võimaluste loomist. Neile põhimõtetele on rajatud ka jätkusuutliku ettevõtluse mudel. Seega peab majanduses lisaks keskkonnaeesmärkidele silmas pidama ka vastutust ühiskonna ees. Lääne-Euroopas on ESG mudeli rakendamine nii tähtsal kohal, et isegi pangad oma laenuotsuseid tehes uurivad nende põhimõtete rakendamist ettevõtetes. Ka Eestis võiks riiklikult võtta suuna sotsiaalse põhimõtte rõhutamisele: et ettevõtted võtaks rohkem tööle erivajadusega inimesi ja kui see ei ole võimalik, siis eelistaks allhankijana puuetega inimestele tööd pakkuvat ettevõtet. Mis võimalused oleks Sotsiaalministeeriumil seda muutust eest vedada? Ka puuetega inimeste õiguste konventsioon rõhutab, et riigil tuleb edendada puuetega inimeste tööhõivet erasektoris asjakohase poliitika ja meetmetega, mille hulka võivad kuuluda soodustused ja muud meetmed võrdsete võimaluste loomiseks.
- Kas on kaalutud või kaalumisel erivajadustega inimeste hõive suurendamiseks nn kvootide kasutamist, et kindel osakaal ettevõtete töötajatest oleks erivajadusega inimesed? Siinjuures võiks eeskuju näidata just avalik sektor ja/või riigi osalusega eraõiguslikud isikud. Osa erivajadustega inimesi on heade kutseoskustega ja pühendunud, kuid eelarvamuste tõttu neid tööle ei võeta.
- Kas ja kuidas toetab Sotsiaalministeerium puuetega inimestest töötajate mainet, et neid võetaks tööle ja et inimesed ei arvaks, et kõrgharidusega inimene, kellel on puue, ei saa oma tööga hakkama?

Kaitstud töö

- Osa puuetega inimestest vajab kaitstud tööd ehk mõtestatud tegevust, sest nad suudavad töötada, kuid nende tööjõudlus on väike. Samal ajal toetab töötegemine nende iseseisvust, suurendab sissetulekut ja seeläbi aitab täita puuetega inimeste õiguste konventsioonis esitatud eesmärgid. Eelmisel aastal lõpetas riik pikaajalise kaitstud töö prooviprojekti ilma tulemusteta, sest projekti lõpuks leiti, et sellisel viisil töötamise toetamine ei ole mõistlik. Osa projektis osalenuid saab jätkuvalt erihooletandeteenusena pakutavat töötamise toetamise teenust, kuid mitte kõik. Kuidas plaanib Sotsiaalministeerium aidata puuduva või osalise töövõimega inimesi, kes ei saa avatud tööturul hakkama, kuid saaksid siiski ühiskonnas kasulikud olla?
- Kas võiks luua toetusvajadusega inimeste jaoks näiteks riiklikult toetatud piirkondlikke töökeskusi, kus nad saaksid igapäevaselt käia? On oht, et töötamisel abi vajavad või väga väikese töövõimega inimesed ei leia endale väljundit. Kui nad ei saa muid hooletandeteenuseid, sest elavad oma kodus koos oma lähedastega, siis neil sisuliselt puudub võimalus saada vajalikku tuge. Ühe võimalusena võiks mõelda suuremate n-ö osakoormusega töökeskuste loomisele, mida riik finantseeriks ja kus lisaks töötamisele on ka võimalused täiendusõppeks, huvitegevuseks jne.
- Kui palju nendest inimestest, kes said pikaajalist kaitstud töö teenust (ESF) 2023. aastal, saavad nüüd töötamise toetamise teenust? Mitu inimest on järjekorras? Kui paljud neist ei vasta töötamise toetamise tingimustele? Kui palju kavandab Sotsiaalministeerium igal aastal luua selle teenuse jaoks riigi rahastatavaid kohti juurde?
- Kas töötamise toetamise teenuse rahastamine ja ühe inimese eest makstav tasu on teenusele seatavaid nõudeid arvestades piisavad?

Rehabilitatsiooniteenuste reform

- Mis muutub erivajadusega inimese jaoks paremaks, kui rehabilitatsiooniteenuste reform õnnestub? Rehabilitatsiooni üks eesmärgi on inimese iseseisvuse, aga ka töötamise võimaluste suurendamine, mis tähendab, et rehabilitatsiooniteenustel on oluline roll ka tööhõive parandamisel.
- Rehabilitatsiooniteenuste reformi raames on kavas koondada rehabilitatsiooniteenuste korraldamine ühte kohta – tervishoiusüsteemi alla. Kuna aastaid on räägitud (pere)arstide vähesusest ja suurest koormusest, siis kas tervishoiusüsteem suudab suuremas mahus rehabilitatsiooniteenuseid korraldada?
- Mis saab senistest rehabilitatsiooniteenuste osutajatest, kellest paljud ei osuta tervishoiuteenuseid tervishoiuteenuste korraldamise seaduse (TTKS) mõttes? Kas ja mis tingimustel nad saaksid teenuste osutamist jätkata? Mõned teenuseosutajad pakuvad ainulaadset teenust, mis ei pruugi otseselt praegusesse tervishoiusüsteemi sobida.
- On terve rida spetsialiste, kes on seni rehabilitatsiooniteenuse meeskondades, kuid kes ei ole TTKS-i mõttes tervishoiuteenuse osutajad. Kas nendele spetsialistidele leitakse rakendus ka uues süsteemis? Kas nad saavad siiski oma abi pakkuda?
- Praegu sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust osutavad asutused tunnevad, et reformi eesmärk ei ole mitte süsteemi paremaks muuta, vaid anda kaude mõista, et praegused teenuseosutajad pole olnud piisavalt heal tasemel, kuigi erivajadustega inimeste toetamise põhiprobleem on krooniline rahapuudus. Ehkki osa asutusi on pühendunud ja pingutavad puudega inimeste heaolu nimel, jääb mulje, et neid ei usaldata. Miks?

Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste suurenemine ja muudatused

- Seoses mootorsõidukimaksu kehtestamisega on sotsiaalkaitseminister teinud ettepaneku suurendada laste ja tööealiste puuetega inimeste toetusi ja lisaks on kavas parandada abivahendite kättesaadavust rahastamise muutmisega, kuid vanaduspensionistide puuetega inimeste suhtes ei ole muudatusi plaanis. Miks see nii on?
- Kui töövõimetoetuse suurus on seotud pensioniindeksiga ning muutub tavaliselt iga aasta aprillis, siis puuetega inimeste sotsiaaltoetusi siiani ei indekseerita, vaid toetuse suuruse määrab Riigikogu oma otsusega. Kas ka sotsiaaltoetused võiksid olla indekseeritavad?

Muud küsimused

- Kas puude raskusastme andmed saaks siduda ID-kaardiga, et ei peaks enam puudega inimese kaarti kasutama?
- Miks Sotsiaalministeerium ei kaasa tööühmadesse eriti ei sihtrühmi ega ka ettevõtjaid (praktikuid) või teiste sektorite esindajaid ning tundub, et otsused tehakse pigem abstraktsete uuringute või analüüside põhjal? Sellised analüüsid on küll vajalikud ja annavad valdkonna arengust ülevaate, kuid inimeste isiklikud lood jäävad sel juhul varju. Sotsiaalministeeriumi strateegiline partner on katusorganisatsioonina Eesti Puuetega Inimeste Koda, kuid mõnikord võib head nõu ja abi saada ka väikestelt ja spetsiifilistelt tegijatelt/praktikutelt. Kas saaks edaspidi sellega arvestada?

Ootame Teie vastuseid võimaluse korral hiljemalt 14. juuniks.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Liisi Uder 693 8437
Liisi.Uder@oiguskantsler.ee